

Poznámka k Memorandu o skutečné autonomii pro tibetský národ byla představitelům vlády Čínské lidové republiky oficiálně předána vyslanci Jeho Svatosti dalajlamy během devátého kola rozhovorů, konaného v lednu 2010 v Pekingu.

Přeloženo z anglického překladu tibetského originálu

Poznámka k *Memorandu o skutečné autonomii pro tibetský národ*

Úvod

Tato *Poznámka* je reakcí na základní obavy a výhrady čínské ústřední vlády týkající se jádra *Memoranda o skutečné autonomii pro tibetský národ* (dále jen *Memorandum*), předloženého představitelům vlády Čínské lidové republiky (ČLR) 31. října 2008 během osmého kola pekingských rozhovorů mezi představiteli ČLR a vyslanci Jeho Svatosti dalajlamy.

Po pečlivém prostudování odpovědí a reakcí ministra Tu Čching-lina a výkonného náměstka ministra Ču Wej-čchüna pronesených v průběhu rozhovorů a prohlášení učiněných čínskou ústřední vládou po skončení rozhovorů jsme dospěli k závěru, že některé body *Memoranda* nebyly čínskou ústřední vládou správně pochopeny, nebo se jim ze strany čínské vlády dostalo chybné interpretace.

Čínská ústřední vláda prohlašuje, že *Memorandum* je v rozporu s *Ústavou ČLR* a se *Třemi zásadami*.¹ Tibetská strana se naopak domnívá, že k uspokojení potřeb tibetského národa, nastíněných v *Memorandu*, může dojít v souladu s literou a duchem *Ústavy* a s ústavním principem autonomie, a že požadavky Tibeťanů nejsou v rozporu se *Třemi zásadami*. Cílem této *Poznámky* je tento názor objasnit.

Počínaje rokem 1974 Jeho Svatost dalajlama usiluje o vyřešení tibetské otázky prostřednictvím autonomie namísto nezávislosti. V roce 1979 vyjádřil čínský vůdce Teng Siao-pching ochotu vyjednat o všech požadavcích Tibeťanů kromě nezávislosti. Od té doby Jeho Svatost dalajlama přišel s několika iniciativami směřujícími k vyjednání oboustranně přijatelného řešení tibetského problému. Vytrvale se přitom držel „politiky střední cesty“, jejímž cílem je nalezení oboustranně přijatelného a oboustranně výhodného řešení prostřednictvím vyjednávání vedeného v duchu usmíření a kompromisu. Ve stejném duchu byly formulovány *Pětibodový mírový plán* a *Štrasburský návrh*. Jelikož se tyto návrhy nesetkaly u čínské ústřední vlády s žádnou pozitivní odezvou a v březnu 1989 bylo v Tibetu vyhlášeno stanné právo, byl Jeho Svatost dalajlama nucen v roce 1991 prohlásit svůj *Štrasburský návrh* za neplatný. Navzdory tomu zůstal i nadále plně oddán politice střední cesty.

Znovunavázání dialogu mezi čínskou ústřední vládou a vyslanci Jeho Svatosti dalajlamy v roce 2002 poskytlo oběma stranám příležitost objasnit své postoje a hlouběji porozumět obavám, potřebám a zájmům druhé strany. S ohledem na odůvodněné obavy, potřeby a zájmy čínské ústřední vlády Jeho Svatost dalajlama znovu podrobně zvážil reálnou situaci. To je důkazem jeho flexibility, otevřenosti a pragmatismu, stejně jako upřímnosti a oddanosti hledání oboustranně výhodného řešení.

Memorandum o skutečné autonomii pro tibetský národ bylo sepsáno jakožto odpověď na výzvu přednesenou představiteli čínské ústřední vlády během sedmého kola rozhovorů v červenci 2008. Navzdory tomu se zdá, že kritická reakce čínské ústřední vlády na *Memorandum* není založena na skutečnostech uvedených v tomto dokumentu, oficiálně předloženém vyslanci Jeho Svatosti, ale na starších veřejně přednesených návrzích a prohlášeních učiněných ve zcela jiné době a v jiném kontextu.

Memorandum jednoznačně uvádí, že, jak již bylo mnohokrát řečeno, Jeho Svatost dalajlama neusiluje o samostatnost Tibetu a jeho odtržení od ČLR, nýbrž o nalezení takového řešení, jež by bylo ve shodě s *Ústavou* a s ústavním principem regionální národní autonomie.

Mimořádný všeobecný sjezd Tibeťanů žijících v diaspoře uspořádaný v listopadu roku 2008 v Dharamsale odsouhlasil pokračování dialogu s představiteli ČLR vedeného v duchu politiky střední cesty. Představitelé mezinárodního společenství opakovaně vyzvali obě strany k návratu k vyjednávacímu stolu. Někteří z nich vyjádřili názor, že *Memorandum* představuje dobrý výchozí bod pro budoucí vyjednávání.

1. Respektování suverenity a teritoriální integrity Čínské lidové republiky

Jeho Svatost dalajlama při mnoha příležitostech prohlásil, že neusiluje o odtržení Tibetu od Čínské lidové republiky a o samostatnost Tibetu. Jeho cílem je setrvání Tibetu v Čínské lidové republice. Tento postoj je v *Memorandu* vyjádřen jednoznačně.

Memorandum požaduje skutečnou autonomii, nikoli nezávislost, „částečnou nezávislost“ či „maskovanou nezávislost“. To je zřejmé z těch částí *Memoranda*, které povahu skutečné nezávislosti vysvětlují. Autonomie požadovaná *Memorandem* svým stupněm a formou nijak neodporuje principu regionální národní autonomie garantované *Ústavou ČLR*. Mnoho autonomních oblastí nacházejících se v různých částech světa se těší stejné míře autonomie, jaká je požadovaná *Memorandem*, aniž by to jakýmkoli způsobem ohrožovalo

¹ *Tři zásady* vyhlášené ústřední vládou jsou: (1) vedoucí úloha Čínské komunistické strany, (2) socialismus s čínskými rysy a (3) systém regionální národní autonomie.

suverenitu a jednotu států, jichž jsou součástí. To platí stejnou měrou o unitárních státech jakož i o státních útvarech uspořádaných na federálním principu. Mnozí nezávislí mezinárodní pozorovatelé včetně mnohých nezáujatých politických představitelů a vědců vyjádřili názor, že *Memorandum* skutečně požaduje autonomii v rámci Čínské lidové republiky a nikoli odtržení a samostatnost.

Oficiální pohled čínské vlády na dějiny Tibetu se liší od pohledu Tibeťanů a Jeho Svatost dalajlama si uvědomuje, že s ním příslušníci jeho národa nemohou souhlasit. Minulost je minulost a nelze ji změnit. Jeho Svatost dalajlama pohlíží do budoucnosti a neulpívá na věcech minulých. Nepřeje si, aby se rozdíl v interpretaci historických událostí staly překážkou na cestě k oboustranně výhodné koexistenci Tibetu a Číny v hranicích Čínské lidové republiky.

Reakce čínské ústřední vlády na *Memorandum* svědčí o přetrvávající nedůvěře a podezření, že návrhy Jeho Svatosti jsou taktickými manévry, jejichž skutečným cílem je nezávislost. Jeho Svatost dalajlama je si plně vědom obav čínské vlády ze zpochybnění legitimacy současného politického uspořádání. Veden tímto vědomím se Jeho Svatost dalajlama prostřednictvím svých vyslanců i osobně na veřejnosti vyjádřil, že je připraven dohodu o autonomii, jakmile jí bude dosaženo, podpořit vahou své morální autority a dodat jí tak legitimitu, jíž bude zapotřebí k získání podpory občanů a k úspěšné realizaci.

2. Respektování Ústavy Čínské lidové republiky

Memorandum výslovně uvádí, že skutečné autonomie, o níž Jeho Svatost dalajlama pro tibetský národ usiluje, má být dosaženo v rámci daném *Ústavou* a ústavním principem regionální autonomie, a nikoli mimo tento rámec.

Hlavním smyslem principu regionální národní autonomie je uchování a ochrana národní identity, jazyka, zvyků, tradic a kultury menšinových národů žijících v mnohonárodnostním státě na základě rovnoprávnosti a spolupráce. Aby princip regionální autonomie mohl být uplatněn, *Ústava* umožňuje ustavení samosprávných orgánů na těch územích, kde menšinové národy tvoří souvislé osídlení. V souladu s tímto principem *Bílá listina o regionální etnické autonomii Tibetu* (květen 2004) uvádí, že „menšinové národy jsou pány svého vlastního osudu a má jim být dána do rukou vláda nad jejich vlastními záležitostmi“.

Při zachování základních ústavních principů se *Ústava* a její interpretace přizpůsobují specifickým dobovým potřebám a podmínkám. Flexibilita při interpretaci a aplikaci *Ústavy* byla v minulosti mnohokrát demonstrována vedoucími orgány Čínské lidové republiky, které v odpovědi na změny podmínek přijaly několik ústavních dodatků a změn. Pokud by byl stejný princip uplatněn v případě Tibetu, umožnil by, jak uvádí *Memorandum*, plné uspokojení potřeb Tibeťanů v souladu s *Ústavou* a s ústavním principem regionální národní autonomie.

3. Respektování Tří zásad

Názory Jeho Svatosti dalajlamy představené v *Memorandu* nijak nezpochybňují vedoucí úlohu Čínské komunistické strany v Čínské lidové republice. Na druhé straně je zřejmé, že chce-li Čínská komunistická strana dosáhnout jednoty, stability a harmonie ve společnosti, bude muset změnit svůj nedůvěřivý přístup k tibetské kultuře, náboženství a k tibetské národní identitě.

Stejně tak *Memorandum* nezpochybňuje socialistický systém Čínské lidové republiky. Nic z toho, co je v něm řečeno, nelze interpretovat jako požadavek zrušení tohoto systému v oblastech obývaných Tibeťany. Co se týče soukromého názoru Jeho Svatosti dalajlamy na socialismus, je všeobecně známo, že vždy upřednostňoval sociálně orientovaný ekonomický a politický systém, založený na rovnosti všech a usilující o zlepšení životní situace chudší části společnosti prostřednictvím sociálních dávek.

Požadavek skutečné autonomie v rámci ČLR, formulovaný Jeho Svatostí dalajlamou, vychází z principu autonomie menšinových národů, zakotveného v *Ústavě ČLR*, a je v souladu s deklarovaným smyslem tohoto principu. Současný způsob uvádění tohoto principu do praxe však má, jak uvádí *Memorandum*, za následek odepření skutečné autonomie tibetskému národu a popření jeho práva řídit samosprávným způsobem své záležitosti. Důležitá rozhodnutí týkající se osudu Tibeťanů nejsou přijímána jimi samými. Zavedení politického uspořádání respektujícího plnou autonomii Tibetu, navrhované v *Memorandu*, by Tibeťanům umožnilo využít práva na skutečnou autonomii a stát se pány svých vlastních záležitostí, v souladu s ústavním principem autonomie.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že *Memorandum* není v rozporu se *Třemi zásadami*.

4. Respektování nadřazenosti a pravomocí čínské ústřední vlády

Návrh formulovaný v *Memorandu* nepopírá svrchovanou moc Všečínského shromáždění lidových zástupců (VSLZ) a dalších orgánů ústřední státní správy ČLR. Jak uvádí *Memorandum*, tento návrh plně respektuje nadřazenost ústřední vlády, včetně Všečínského shromáždění lidových zástupců, vládě autonomního Tibetu.

Jakákoli forma skutečné autonomie vyžaduje dělbu kompetencí a odpovědnosti, včetně moci zákonodárné, mezi ústřední vládou a vládou autonomních správních celků. Legislativní moc je pochopitelně omezena na území spadající pod legislativní pravomoc příslušného orgánu samosprávy. To platí jak v unitárních státních celcích, tak ve státních celcích uspořádaných podle federativního principu.

Také tento princip je zakotven v *Ústavě ČLR*. Smyslem ústavního principu autonomie je umožnit autonomním správním celkům širší autonomii, než jaké se těší ostatní provincie. Požadavek na schvalování všech zákonů a vyhlášek přijatých autonomními oblastmi Stálým výborem VSLZ (článek 116 *Ústavy*) je však v současné době uváděn do praxe takovým způsobem, že ponechává orgánům samosprávy autonomních oblastí méně prostoru přijímat rozhodnutí vyhovující místním podmínkám, než jaký je dán ostatním (tj. ne-autonomním) čínským provinciím.

Všude, kde dochází k rozdělení výkonné moci mezi různé úrovně státní správy (jako například mezi ústřední vládu a samosprávu autonomní oblasti), je nezbytné definovat procesy umožňující schvalování politických rozhodnutí a vzájemnou spolupráci. Tyto procesy usnadňují porozumění a umožňují řešení nesrovnalostí a odlišností v politice, zákonech a vyhláškách. Zároveň snižují pravděpodobnost neshod týkajících se výkonu pravomocí svěřených orgánům na různých úrovních státní správy. Zároveň je třeba zdůraznit, že schvalovací procesy umožňující vzájemnou spolupráci nestaví ústřední vládu a samosprávu autonomních oblastí na stejnou úroveň, ani nezpochybnují nadřazené postavení ústřední vlády.

Zakotvení konkrétní podoby autonomního uspořádání v *Ústavě* a zákonech neznamená zrovnoprávnění ústřední a místní vlády a neomezuje ani neoslabuje pravomoc nejvyšších orgánů státní správy. Cílem ústavního zakotvení konkrétní podoby autonomie je poskytnout (zákonně odůvodněnou) jistotu orgánům ústřední vlády i samosprávy autonomní oblasti, že druhá strana unilaterálně nezmění základní podobu dohodnutého autonomního uspořádání a že změny týkající se základních rysů tohoto uspořádání musí projít stanoveným schvalovacím procesem.

5. Výhrady čínské ústřední vlády ke konkrétním pravomocem zmíněným v *Memorandu*

a) Bezpečnost

Důvodem, proč zařazení oblasti veřejného pořádku do kompetencí autonomní oblasti vyvolalo námitky představitelů ústřední vlády, bylo s největší pravděpodobností chybné ztotožnění veřejného pořádku s národní obranou. Národní obranu a veřejný pořádek považujeme za dvě různé oblasti. Jeho Svatost dalajlama je přesvědčen, že odpovědnost za obranu Čínské lidové republiky musí zůstat v rukou ústřední vlády a kompetence spadající do této oblasti nemají být svěřovány samosprávě autonomních oblastí. Stejným způsobem jsou otázky bezpečnosti řešeny ve většině států zahrnujících autonomní správní celky. *Memorandum* se zmiňuje výslovně o „veřejném pořádku a bezpečnosti v autonomních oblastech“ a požaduje, aby příslušníci pořádkových a bezpečnostních sil byli převážně Tibeťané, jejichž výhodou je znalost místních zvyků a tradic. Smyslem takového požadavku je zabránit incidentům narušujícím porozumění mezi národy. *Memorandum* přitom vychází z principu zakotveného v článku 120 *Ústavy* (rozpracovaného v článku 24 *Zákona o regionální národní autonomii*), který stanoví: „Orgány samosprávy národních autonomních oblastí mohou, v rámci bezpečnostních struktur státu, s ohledem na specifické potřeby a se souhlasem Státní rady formovat bezpečnostní síly odpovědné za udržení veřejného pořádku.“

V této souvislosti je také třeba zdůraznit, že *Memorandum* v žádném ze svých bodů nepožaduje odchod Čínské osvobozené armády z tibetských území.

b) Jazyk

Ochrana, užívání a rozvoj tibetského jazyka jsou nezbytnou součástí skutečné autonomie tibetského národa. Požadavek na vyhlášení tibetštiny za hlavní jazyk tibetských oblastí je v souladu s politikou čínské vlády, jak je možné se dočíst v *Bílé listině o regionální etnické autonomii Tibetu*, kde se píše, že vyhlášky přijaté tibetskou regionální vládou zaručují, aby „v Tibetské autonomní oblasti byly rovným dílem používány tibetština a čínština, přičemž tibetština má být hlavním jazykem...“. Použití termínu „hlavní jazyk“ v *Memorandu* svědčí o tom, že se počítá i s používáním dalších jazyků.

Fakt, že se *Memorandum* nezmiňuje o nutnosti vyučovat čínštinu nelze interpretovat v tom smyslu, že čínština, jež je hlavním a společným jazykem celé ČLR, by měla být z tibetských škol „vyloučena“. V této souvislosti bychom také rádi zmínili fakt, že vedení Tibeťanů v exilu podporuje vyučování čínštiny v exilové komunitě.

Požadavek *Memoranda*, aby se Tibeťané ve zvýšené míře mohli věnovat studiu svého rodného jazyka, nelze interpretovat jakožto projev „separatistických tendencí“.

c) Řízení migrace obyvatelstva

Memorandum navrhuje, aby samospráva autonomní oblasti měla pravomoc regulovat pobyt, usidlování, zaměstnanost a ekonomické aktivity osob, které se do tibetských oblastí stěhují z jiných částí země. Podobné pravomoce jsou obvyklým rysem autonomie a ani v Čínské lidové republice zajisté nejsou bezprecedentní.

Na světě existuje velké množství zemí, které zavedly administrativní systémy či přijaly zákony, jejichž cílem je chránit zranitelné oblasti nebo domorodé obyvatelstvo náležející k národnostním menšinám před nadměrným osidlováním obyvatelstvem pocházejícím z jiných oblastí. *Memorandum* výslovně uvádí, že tento požadavek neznamená vysídlení občanů netibetských národností, kteří v Tibetu žijí dlouhodobě. To bylo mnohokrát zdůrazněno v dřívějších prohlášeních Jeho Svatosti dalajlamy a představitelů kašagu, stejně jako v průběhu rozhovorů vyslanců Jeho Svatosti s představiteli čínské ústřední vlády. Ve svém projevu před Evropským parlamentem proneseném dne 4. prosince 2008 Jeho Svatost dalajlama prohlásil: „Naším cílem není vyhnání

osob jiné než tibetské národnosti. Důvodem našich obav je uměle vyvolané masové stěhování příslušníků chanské a dalších národností do mnoha oblastí obývaných Tibeťany, jehož důsledkem je marginalizace původního tibetského obyvatelstva a nadměrná zátěž křehkého životního prostředí Tibetské náhorní plošiny.“ Z těchto slov je patrné, že Jeho Svatost v žádném případě neusiluje o to, aby Tibet byl osídlen pouze Tibeťany a příslušníkům jiných národností byl uzavřen. *Memorandum* pouze požaduje takové rozdělení pravomocí týkajících se regulace pohybu sezónních pracovníků a nových osadníků, které umožní ochranu vysoce zranitelného původního obyvatelstva tibetských oblastí.

Ve své odpovědi na *Memorandum* čínská ústřední vláda odmítla svěřit řízení vstupu a ekonomických aktivit osob pocházejících z jiných částí ČLR na území Tibetské autonomní oblasti do rukou samosprávy s odůvodněním, že „*Ústava* ani *Zákon o regionální národní autonomii* neobsahují články umožňující omezování pohybu obyvatelstva bez stálého místa pobytu.“ Článek 43 *Zákona* však praví: „V souladu s příslušnými zákony přijmou orgány samosprávy národních autonomních oblastí opatření regulující pohyb obyvatelstva bez stálého místa pobytu.“

Z toho vyplývá, že návrh formulovaný v *Memorandu* je slučitelný s *Ústavou*.

d) Náboženství

Požadavek *Memoranda*, aby Tibeťané mohli svobodně praktikovat své náboženství v souladu se svou náboženskou vírou, se opírá o ústavní princip svobody náboženského vyznání, zakotvený v *Ústavě ČLR*.

Zároveň je v souladu s principem odlučky státu a církve, uplatňovaným v mnoha zemích světa. Článek 36 *Ústavy* stanoví, že „nikdo nesmí vyvíjet tlak na občany země, aby vyznávali či nevyznávali určité náboženství.“ Vycházejíce z jednoznačného souhlasu s tímto principem upozorňujeme, že v současné době vládní orgány významným způsobem zasahují do práva Tibeťanů praktikovat své náboženství. Duchovní vztah mezi žákem a učitelem, stejně jako samotný proces předávání učení, jsou základními součástmi praktikování dharmy. Omezování těchto náboženských projevů je možné kvalifikovat jakožto porušování svobody vyznání. Taktéž řízení a přímé ovlivňování procesu rozpoznání převtělených lamů ze strany státu a jeho orgánů, schválené vyhláškou o regulaci převtělování lamů ze dne 18. července 2007, je vážným porušením *Ústavou* garantované svobody vyznání.

Náboženská praxe je v Tibetu široce rozšířeným jevem a pro Tibeťany má klíčový význam. Namísto aby považovaly praktikování buddhismu za hrozbu, měly by na něj státní orgány pohlížet s úctou. V minulosti buddhismus vždy hrál úlohu zásadního jednotícího faktoru pozitivně ovlivňujícího vztahy mezi Tibeťany a Číňany.

e) Jednotná správa

Touha Tibeťanů po ustavení jednotného samosprávného územního celku je plně v souladu s ústavním principem regionální autonomie. Nezbytnost respektovat integritu tibetského národa je v *Memorandu* podrobně vysvětlena. Toto vysvětlení nepracuje s pojmy jako je „Velký“ či „Malý Tibet“. Jak bylo řečeno v *Memorandu*, *Zákon o regionální národní autonomii* umožňuje pozměnění hranic správních útvarů za předpokladu dodržení předepsaného postupu. Z toho vyplývá, že ani tento návrh obsažený v *Memorandu* není v rozporu s *Ústavou*.

Jak uvedli vyslanci Jeho Svatosti při předešlých jednáních, mnoho čínských vůdců, včetně předsedy státní rady Čou En-laje, místopředsedy státní rady Čchen Iho a generálního tajemníka strany Chu Jao-panga, myšlenku sjednocení všech oblastí obývaných Tibeťany pod jednotnou správu podporovalo. Někteří významní politici představitelé Tibeťanů v Čínské lidové republice, jako například desátý pančhenlama, Ngaphö Ngawang Džigme a Phüncchog Wanggjal vyzývali k téměř kroku, ujišťující, že není v rozporu s *Ústavou ČLR* a čínskými zákony. V roce 1956 byl čínskou ústřední vládou ustanoven zvláštní výbor (jeho členem byl i vysoký stranický kádr Sanggjä Ješe /Tchien Pao/), jehož cílem bylo vypracovat detailní plán na integraci všech oblastí obývaných Tibeťany do jednoho správního celku. Tento výbor byl později na zásah ultralevicových sil ve straně rozpuštěn.

Hlavním důvodem pro spojení tibetských oblastí do jediného správního celku je hluboká touha Tibeťanů plně využít svého práva na autonomii a prostřednictvím skutečné autonomie chránit a rozvíjet svou kulturu a duchovní tradici. Základní východiska a smysl ústavního principu národní regionální autonomie, tak, jak jsou pospány v článku 4 *Ústavy*, jsou shodné. Hlavní starostí Tibeťanů je osud jejich národa, jehož jednotu předkládaný návrh *Memoranda* respektuje, narozdíl od současného uspořádání. Jakožto jednotný národ se Tibeťané vyznačují sdílenou historií, společnou duchovní a kulturní identitou, jazykem a unikátními fyziologickými adaptacemi na podmínky Tibetské náhorní plošiny. V Čínské lidové republice jsou Tibeťané považováni za jednu menšinovou národnost, nikoli za několik národností. Tibeťané žijící dnes v autonomních prefekturách a okresech začleněných do několika čínských provincií jsou příslušníky stejného národa jako obyvatelé Tibetské autonomní oblasti. Hlavním zájmem Tibeťanů, Jeho Svatost dalajlamu nevyjímaje, je ochrana a rozvoj tibetské kultury, hodnot tibetské duchovní tradice, národní identity a životního prostředí jejich domoviny. Tibeťané nežádají rozšíření tibetských autonomních správních celků. Požadují, aby území dnes existujících tibetských autonomních správních celků bylo převedeno pod jednotnou státní správu, tak, jako je tomu v případě ostatních autonomních oblastí Čínské lidové republiky. Dokud záležitosti všech Tibeťanů nebudou spravovány jednotným systémem samosprávy, ochrana tibetské kultury a tibetského způsobu života nemůže být úspěšná. Zájmy více než poloviny tibetské populace jsou dnes podřízeny zájmům vlád několika různých provincií, v nichž mají Tibeťané jen minimální zastoupení.

Jak bylo objasněno v *Memorandu*, Tibeťané budou moci plně využít svého práva na regionální národní autonomii teprve tehdy, až budou mít svou vlastní autonomní vládu, shromáždění lidových zástupců a další orgány legislativní a výkonné moci spravující záležitosti tibetského národa jako celku. Tato skutečnost se odráží v *Ústavě*, kde se v článku 4 praví, že „menšinové národnosti mají právo uplatnit princip regionální autonomie „v oblastech, kde menšinové národy tvoří celistvé osídlení“ a „spravovat tato území prostřednictvím autonomních samosprávných orgánů“. Pokud by „plné uznání práva národních menšin na správu vlastních vnitřních záležitostí“ deklarované v preambuli k *Zákonu o regionální národní autonomii* nezahrnovalo právo na vytvoření autonomní oblasti zahrnující všechna sousedící území obývaná daným menšinovým národem v celistvém osídlení, ústavní princip regionální národní autonomie by nemohl být naplněn.

Rozdělení Tibeťanů do několika správních celků a podřízení částí tibetského národa různým zákonům a vyhláškám brání příslušníkům tibetského národa využívat práva na skutečnou autonomii a uchovávat svou jedinečnou kulturní identitu. Přijetí potřebných administrativních opatření není pro čínskou ústřední vládu nemožné, jak je zřejmé z příkladu jiných autonomních správních celků, zejména Vnitřního Mongolska a Autonomních oblastí Ningsia a Kuangsi.

f) Politické, společenské a ekonomické uspořádání

Jeho Svatost dalajlama opakovaně zdůraznil, že nikdo, tím méně on sám, se nechce vracet k politickému, společenskému a ekonomickému uspořádání Tibetu před rokem 1959. Obyvatelé budoucího plně autonomního Tibetu budou usilovat o sociální, ekonomický a politický pokrok, nikoli o návrat ke starým pořádkům. Je znepokojující a překvapivé, že čínská vláda navzdory mnoha přesvědčivým důkazům stále obviňuje Jeho Svatost a jeho vládu ze snahy o návrat do minulosti.

Ve všech zemích a oblastech světa, včetně Číny, panoval v minulosti společenský řád, který se z dnešního pohledu jeví jakožto zcela nepřijatelný. Společenský a politický řád starého Tibetu nebyl v tomto směru výjimkou. Svět se v oblasti společenské a politické vyvíjí velmi rychle a v oblasti lidských práv a životní úrovně byl učiněn obrovský pokrok. Tibeťané žijící v exilu vyvinuli moderní demokratický systém vládnutí, stejně jako množství moderních vzdělávacích a zdravotnických institucí. V tomto smyslu jsou dnes Tibeťané příslušníky moderního vyspělého světa, stejně jako příslušníci mnoha jiných národů. Není pochyb, že i Tibeťané žijící v Čínské lidové republice pokročili ve vývoji na poli společenském a ekonomickém, stejně jako v oblasti vzdělávání a zdravotnictví. Tibetská autonomní oblast však přesto patří v Čínské lidové republice k oblastem s nejnižší životní úrovní a život Tibeťanů ztěžuje nedodržování lidských práv.

6. Rozpoznání základního problému

Jeho Svatost dalajlama, stejně jako ostatní členové exilového vedení, nemají žádné osobní požadavky. Jediným zájmem Jeho Svatosti jsou práva a prospěch tibetského národa. Cestou k naplnění těchto cílů je dosažení skutečné autonomie pro tibetský národ, umožňující příslušníkům tibetského národa spravovat svoje záležitosti v souladu se svými potřebami a schopnostmi.

Jeho Svatost dalajlama zastupuje tibetský národ, s nímž ho pojí hluboké dějinné pouto založené na plné důvěře. Neexistuje nic, na čem by se Tibeťané shodli s takovou jednomyslností, jako na požadavku na návrat Jeho Svatosti dalajlamy do Tibetu. Je nezpochybnitelným faktem, že Jeho Svatost dalajlama je legitimním představitelem Tibeťanů a že ho příslušníci tibetského národa vnímají jako svého právoplatného zástupce a mluvčího. Z toho plyne, že tibetskou otázku lze vyřešit jedině prostřednictvím dialogu s Jeho Svatostí dalajlamou. Je velmi důležité, aby si všichni zúčastnění tuto skutečnost uvědomili.

Rádi bychom v této souvislosti zopakovali prohlášení Jeho Svatosti, že jeho úsilí o vyřešení tibetské otázky není motivováno ani osobními zájmy či úsilím o získání politického postavení, ani snahou o zvýhodnění tibetského exilového vedení. Jakmile bude dosaženo dohody, tibetská exilová vláda bude rozpuštěna, zatímco zaměstnanci tibetské vlády v Tibetu budou pokračovat ve své práci. Jeho Svatost dalajlama mnohokrát při nejrůznějších příležitostech zdůraznil, že nemá v úmyslu přijmout jakoukoli politickou roli v budoucím autonomním Tibetu.

7. Spolupráce s Jeho Svatostí dalajlamou

Jeho Svatost dalajlama v minulosti nabídl – a tato nabídka trvá – vydat oficiální prohlášení, které by rozptýlilo pochybnosti a obavy čínské ústřední vlády týkající se jeho záměrů a postoje k výše zmíněným otázkám.

Prohlášení musí být formulováno na základě rozsáhlých konzultací mezi vyslanci Jeho Svatosti dalajlamy a představiteli čínské ústřední vlády, aby uspokojilo základní potřeby čínské ústřední vlády, stejně jako potřeby Tibeťanů.

Je velmi důležité, aby účastníci jednání otevřeně seznámili se svými pochybnostmi a námitkami druhou stranu a nepoužívali sporné otázky jakožto záminku k zablokování dialogu, jak k tomu docházelo v minulosti.

Jeho Svatost dalajlama přichází s touto iniciativou v pevné víře, že zájmy Čínské lidové republiky lze na základě ústavního principu regionální autonomie sjednotit se zájmy tibetského národa. Vycházejí z této víry je Jeho Svatost dalajlama přesvědčen, že představitelé Čínské lidové republiky využijí příležitosti nabízené *Memorandem* a touto *Poznámkou* k prohloubení dialogu a k rozhodnému vykročení směrem k vzájemnému porozumění.